

Sygn. akt III CZ 333/22

POSTANOWIENIE

Dnia 27 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z powództwa M. C. i A. C.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 27 października 2022 r.,
na skutek wniosku Sędziego Sądu Najwyższego Marty Romańskiej
z dnia 6 października 2022 r.
o wyłączenie od rozpoznania zażalenia pozwanego
na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z dnia 20 maja 2022 r., sygn. akt I ACa 242/21,

przekazuje wniosek Sędziego Sądu Najwyższego M. R. Prezesowi Sądu Najwyższego kierującemu pracą Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu (art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, t.j.: Dz. U. z 2021 r., poz. 1904 ze zm.).

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 20 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym sprawy z powództwa M. C. i A. C. przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W. o zapłatę i ustalenie, na skutek skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 24 listopada

2021 r., postanowił sprawdzić wartość przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym, ustalił ją na kwotę 49 999 zł i odrzucił skargę kasacyjną.

Zażalenie do Sądu Najwyższego na powyższe orzeczenie wniosła strona pozwana, zaskarżając je w całości, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 398² § 1 k.p.c. w zw. z art. 25 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398⁴ § 3 k.p.c. oraz wnosząc o zmianę postanowienia o sprawdzeniu wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym oraz ustaleniu wartości przedmiotu zaskarżenia poprzez ustalenie wartości przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu kasacyjnym na kwotę 210 606 zł. Pozwany wniosł ponadto o uchylenie postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie o odrzuceniu skargi kasacyjnej w całości.

W odpowiedzi na zażalenie M. C. wniosł o oddalenie zażalenia w całości i o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych.

Zarządzeniem z 15 września 2022 r. Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Cywilnej wyznaczył skład sędziów Sądu Najwyższego: SSN Jacek Grela (przewodniczący, sprawozdawca), SSN Jacek Widło, SSN Kamil Zaradkiewicz.

Pismem z 28 września 2022 r. SSN Jacek Widło wniosł o jego wyłączenie od orzekania w sprawie na podstawie art. 51 k.p.c., stosując odpowiednio art. 48-49 k.p.c.

Postanowieniem z 5 października 2022 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że sędzia Sądu Najwyższego Jacek Widło podlega wyłączeniu od orzekania w sprawie.

Zarządzeniem z 5 października 2022 r. Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Cywilnej wyznaczył do składu sędziego rezerwowego SSN Martę Romańską.

Pismem z 5 października 2022 r. zatytułowanym „Zawiadomienie wraz z wnioskiem o wyłączenie” SSN Marta Romańska na podstawie art. 51 k.p.c. przy odpowiednim stosowaniu art. 48-49 k.p.c., w związku z wyznaczeniem jej na członka składu orzekającego w niniejszej sprawie, skierowanej do rozpoznania na posiedzeniu 6 października 2022 r., z udziałem sędziów Sądu Najwyższego Jacka Greli i Kamila Zaradkiewicza, po wyłączeniu z tego składu SSN Jacka Widły

postanowieniem Sądu Najwyższego z 14 września 2022 r. zawiadomiła o istnieniu przesłanek zagrażających nieważnością postępowania w niniejszej sprawie i wniosła o jej wyłączenie od rozpoznania sprawy w składzie orzekającym ukształtowanym – jak wskazała – w sposób naruszający standardy art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284), z zachowaniem których ma być realizowane prawo do sądu i prowadzącym do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.), z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości oraz dobro i interes stron postępowania, albo o wyłączenie z tego składu SSN Jacka Greli i Kamila Zaradkiewicza.

Zarządzeniem z 6 października 2022 r. Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Cywilnej zarządził przydzielenie żądania SSN Marty Romańskiej wyłączenia jej od rozpoznania sprawy do rozpoznania innemu sędziemu Sądu Najwyższego z listy sędziów orzekających w Izbie Cywilnej, zaś ewentualne żądanie wyłączenia SSN Jacka Greli i SSN Kamila Zaradkiewicza – do dalszych czynności w przypadku niewyłączenia SSN Marty Romańskiej od rozpoznania sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I.

1. Zgodnie z art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 1904 ze zm.), do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących m.in. wyłączenia sędziego, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego.

Sąd rozpoznający sprawę przekazuje niezwłocznie taki wniosek Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Zgodnie zaś z § 3 art. 26 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, wniosek taki pozostawia się bez rozpoznania, jeżeli obejmuje on ustalenie oraz ocenę zgodności z prawem powołania sędziego lub jego umocowania do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości.

2. Aktualizacja powyższych przesłanek powoduje, iż sąd obowiązany jest przekazać niezwłocznie taki wniosek Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego celem nadania mu dalszego biegu. W związku z tym każdorazowo konieczne jest dokonanie wstępnej oceny treści takiego wniosku lub oświadczenia, polegającej na ustaleniu, czy wniosek lub oświadczenie odnoszące się do wyłączenia sędziego obejmuje w powyższym znaczeniu zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego, a tym samym podlega przekazaniu do rozpoznania do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego. Ocena taka powinna być dokonana przez sąd, który ma być zobligowany do przekazania wniosku Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego, jednak nie obejmuje samej merytorycznej zasadności zarzutów.

W niniejszej sprawie SSN Marta Romańska wniosła o wyłączenie na podstawie art. 51 k.p.c., zgodnie z którym sędzia zawiadamia sąd o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia. Zawiadomienie takie mieści się w ramach kategorii wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego z art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Ten ostatni przepis nie precyzuje tego, czy chodzi o wnioski i oświadczenia składane z powołaniem jako podstawy art. 48 bądź art. 49 k.p.c., czy jakiegokolwiek innych norm ustrojowych bądź procesowych.

II.

3. Z uwagi na powyższe, na wstępie należy odnieść się do kwestii dopuszczalności stosowania art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym w postępowaniach przed Sądem Najwyższym, a to z uwagi na fakt, iż postanowieniem z 14 lipca 2021 r. w sprawie Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, C-204/21 R, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej zobowiązał Rzeczpospolitą Polską, natychmiast, do czasu wydania wyroku kończącego postępowanie w sprawie C-204/21, między innymi do zawieszenia stosowania art. 26 §§ 2, 4-6 i art. 82 §§ 2-5 ustawy o Sądzie Najwyższym, w zmienionym brzmieniu, jak również art. 10 ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych

innych ustaw, przekazujących do wyłącznej właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego rozpoznawanie zarzutów braku niezawisłości sędziego lub braku niezależności sądu (pkt 1 lit. e sentencji postanowienia, ECLI:EU:C:2021:593).

Powyższe postanowienie TSUE dotyczy m.in. zawieszenia stosowania art. 26 § 2 ustawy o Sądzie Najwyższym (w brzmieniu obowiązującym, nadanym ustawą z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2020 r. poz. 190).

4. Wyrokiem z 14 lipca 2021 r., P 7/20 (OTK ZU poz. 49/A/2021), Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 4 ust. 3 zdanie drugie Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30, ze zm.) w związku z art. 279 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2, ze zm.) w zakresie, w jakim Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nakłada *ultra vires* zobowiązania na Rzeczpospolitą Polską jako państwo członkowskie Unii Europejskiej, wydając środki tymczasowe odnoszące się do ustroju i właściwości polskich sądów oraz trybu postępowania przed polskimi sądami, jest niezgodny z art. 2, art. 7, art. 8 ust. 1 oraz art. 90 ust. 1 w związku z art. 4 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i w tym zakresie nie jest objęty zasadami pierwszeństwa oraz bezpośredniego stosowania określonymi w art. 91 ust. 1-3 Konstytucji.

Zakres niekonstytucyjności stwierdzony w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14 lipca 2021 r. obejmuje wywodzone z prawa Unii Europejskiej zobowiązanie dotyczące ustroju i właściwości polskich sądów oraz trybu postępowania przed polskimi sądami, a zatem materii wskazanej w postanowieniu TSUE z 14 lipca 2021 r. w sprawie Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, C-204/21 R.

Tzw. negatoryjne orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w zakresie oceny konstytucyjności aktów prawnych niższej rangi mają walor konstytucyjny w tym znaczeniu, że wpływają wprost na normatywny kształt i ramy systemu konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej, a w rezultacie na kierunek wykładni odpowiednich regulacji ustrojowych i procesowych.

5. W konsekwencji, zarówno w świetle art. 8 ust. 1 Konstytucji RP, jak też jej art. 190 ust. 1, przy podejmowaniu aktu stosowania prawa konieczne jest uwzględnienie każdorazowo stanu prawnego ukształtowanego mocą wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

W szczególności co do norm procesowych i ustrojowych stosowanych w postępowaniach sądowych, kompetencja ta w zakresie ustalenia skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego należy do sądów, w tym do Sądu Najwyższego. Wzruszenie domniemania konstytucyjności art. 4 ust. 3 zdanie drugie Traktatu o Unii Europejskiej w związku z art. 279 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w zakresie, w jakim Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nakłada *ultra vires* zobowiązania na Rzeczpospolitą Polską jako państwo członkowskie Unii Europejskiej, wydając środki tymczasowe odnoszące się do ustroju i właściwości polskich sądów oraz trybu postępowania przed polskimi sądami, skutkuje nakazem pominięcia przez sądy polskie nałożonego w nim zobowiązania jako wykraczającego poza kompetencje Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W konsekwencji brak jest podstawy do odmowy stosowania przez Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, który dotyczy ustroju i właściwości Sądu Najwyższego.

6. Nie można tracić z pola widzenia faktu, iż nakaz uwzględnienia skutku wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14 lipca 2021 r., P 7/20, wynika również wprost z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału mają moc powszechnie obowiązującą.

Nawet przyjmując tzw. prospektywny skutek wyroków Trybunału Konstytucyjnego (tj. *ex nunc*, co zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie pozostaje sporne), należy uznać, że wzruszenie domniemania konstytucyjności od czasu ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu do podstawy prawnej (tu: Traktat o Unii Europejskiej oraz Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej), na której został wydany akt stosowania prawa, jakim jest postanowienie TSUE, powoduje konieczność odmowy stosowania niekonstytucyjnego przepisu (normy prawnej). W tym przypadku bezpośrednim jego adresatem normy kompetencyjnej uznanej za niekonstytucyjną jest instytucja Unii Europejskiej, która nie jest

związana wprost normami konstytucyjnymi państwa członkowskiego Unii Europejskiej. To zaś powoduje, iż ocena skutku wyroku Trybunału Konstytucyjnego w świetle Konstytucji RP przesuwana się na pole oddziaływania takiego aktu stosowania prawa w prawie polskim, a zatem wobec organów władzy publicznej i innych podmiotów podlegających Konstytucji RP. Postanowienie TSUE nie zostało przy tym wydane w sprawie indywidualnej, nakładając *ultra vires* określone obowiązki na Rzeczpospolitą, a zatem jej organy władzy publicznej w ich właściwości. Obowiązki te wprost odnoszą się do materii konstytucyjnej, a ich realizacja we wskazanym wyżej zakresie pozostaje sprzeczna ze standardem konstytucyjnym, co potwierdza również w odniesieniu do art. 19 ust. 1 akapit 2 TUE również wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 października 2021 r., K 3/21 (OTK ZU poz. 65/A/2022). Tym samym Sąd Najwyższy obowiązany jest odmówić wykonania zobowiązania wynikającego z postanowienia TSUE z uwagi na to, iż Trybunał Konstytucyjny uznał niedopuszczalność przypisania TSUE kompetencji obejmujących nakładanie na państwo członkowskie UE obowiązku stosowania się do środka tymczasowego dotyczącego ustroju i właściwości polskich sądów oraz trybu postępowania przed polskimi sądami.

Sądowi Najwyższemu znane są wypowiedzi, także orzecznicze (wskazywane w uzasadnieniach niektórych judykatów), w istocie negujące – z powołaniem różnorodnych argumentów – skuteczność niektórych wyroków Trybunału Konstytucyjnego w polskim porządku ustrojowym. Nie dostrzegając potrzeby ich szczegółowej analizy wystarczy poprzestać na stwierdzeniu, iż stanowiska te można traktować wyłącznie w kategorii głosów w ramach bieżącej debaty politycznej, jako wyraz osobistych poglądów wyrażanych w formule publicystycznej albo jako efekt niezrozumienia istoty konstytucyjnych norm ustrojowych i kompetencyjnych, w żadnym zaś razie jako wiążące ustalenia dotyczące obowiązującego stanu prawnego.

Reasumując, skoro w świetle Konstytucji RP kompetencja w przedmiotowym zakresie nie została przekazana organizacji międzynarodowej, to tym samym rozstrzygnięcie organu tej organizacji wydane *ultra vires* nie może w tym zakresie wywoływać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej skutków prawnych, tj. nakładać na organy władzy publicznej, w tym sądy, jakichkolwiek obowiązków. Oznacza to,

że żaden organ władzy publicznej, do którego było adresowane postanowienie z 14 lipca 2021 r. w sprawie Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, C-204/21 R, nie tylko nie ma obowiązku jego stosowania, lecz przeciwnie – od dnia ogłoszenia wyroku TK z 14 lipca 2021 r. obowiązany jest do odmowy realizacji tak nałożonego zobowiązania, bowiem w przeciwnym wypadku narusza konstytucyjną zasadę legalizmu (art. 7 Konstytucji RP), zaś akty stosowania prawa wydane wbrew temu obowiązkowi nie korzystają z przymiotu prawomocności.

7. Jedynie na marginesie wypada zaznaczyć, że nie znajduje w tym przypadku zastosowania art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, który reguluje jedynie częściowy zakres skutków orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, tj. dopuszczalności wzruszania indywidualnych aktów stosowania prawa po wyroku negatoryjnym Trybunału Konstytucyjnego.

III.

8. W niniejszej sprawie oświadczenie złożone przez SSN Martę Romańską wypełnia hipotezę art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, bowiem obejmuje zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego.

9. W zakresie dotyczącym swojego wyłączenia od rozpoznania niniejszej sprawy SSN Marta Romańska podnosi przede wszystkim argumenty odnoszące się do ukształtowania składu Sądu Najwyższego z udziałem pozostałych sędziów, wskazując, że taki kształt Sądu narusza standardy art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r. i wskazując orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Nie są to jednak argumenty wyczerpujące treść uzasadnienia „zawiadomienia wraz z wnioskiem o wyłączenie” SSN Marty Romańskiej z 5 października 2022 r.

10. Jednym z zarzutów (argumentów) wskazanych w „zawiadomieniu wraz z wnioskiem” SSN Marty Romańskiej jest fakt przedstawienia postanowieniem z 2 września 2021 r., III CZP 11/21, przez pełny skład Izby Cywilnej Sądu Najwyższego Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytań prejudycjalnych, których istota – jak wskazuje wnioskodawczyni – „sprowadza się m.in. do tego, czy Sąd Najwyższy, w którego kolegiальnym składzie zasiadają między innymi osoby powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z jawnym i rażącym

naruszeniem określonych w prawie krajowym reguł, jest sądem niezawisłym, bezstronnym, ustanowionym uprzednio na mocy ustawy i zapewniającym jednostkom skuteczną ochronę prawną w dziedzinach objętych prawem Unii Europejskiej (...).”.

Wnioskodawczyni podnosi dalej, że w jej ocenie „[p]ytanie to odnosi się na równi do wszystkich kolegialnych składów orzekających Sądu Najwyższego, w których zasiadają między innymi osoby powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z naruszeniem reguł prawa krajowego wskazanych w sentencji postanowienia pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego”.

11. Tak sformułowana argumentacja, odwołująca się *inter alia* do pojęcia „niezawisłości sądu” (sic) stanowi podstawę do stwierdzenia, iż spełniona została hipoteza normy z art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. „Zawiadomienie wraz z wnioskiem o wyłączenie” z 5 października 2022 r. obejmuje bowiem w tym zakresie zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego.

12. Zwrot „obejmuje zarzut” należy odnosić każdorazowo do sytuacji, w której strona, uczestnik postępowania bądź członek składu sądu zawiadamiający o ewentualnych podstawach swojego wyłączenia, formułują nie tylko wyłącznie ten (taki) zarzut, tj. dotyczący braku niezawisłości sędziego lub niezależności sądu, lecz każdy wniosek lub oświadczenie, w którym zarzut taki został wskazany, choćby towarzyszyły mu również inne zarzuty.

13. Ponadto w świetle art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym *lege non distinguente* nie ma znaczenia, czy w przypadku sędziego składającego zawiadomienie zgodnie z art. 51 k.p.c. zarzut dotyczyć ma tego sędziego (tj. wnoszącego o wyłączenie z powodu okoliczności jego wprost dotyczących), czy też innego sędziego w składzie. W niniejszej sprawie przynajmniej częściowo zarzut odwołujący się do postanowienia Sądu Najwyższego z 2 września 2021 r., III CZP 11/21, jest oparty na ogólnej formule pytania prejudycjalnego.

14. Odwołanie się do formuły „osoby powołane do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego z jawnym i rażącym naruszeniem określonych w prawie

krajowym reguł” nie przeczy temu, iż wątpliwość ta, niesprecyzowana w powyższej części w zakresie podmiotowym „zawiadomienia wraz z wnioskiem o wyłączenie” SSN Marty Romańskiej z 5 października 2022 r. (s. 4 i 5), może obejmować zarówno pozostałych członków składu, tj. SSN Kamila Zaradkiewicza oraz SSN Jacka Grelę, jak i wnioskodawczynię.

15. Powyższe okoliczności w niniejszej sprawie z uwagi na brak kognicji Sądu Najwyższego w niniejszym składzie zobligowanego do przekazania wniosku i oświadczenia, o którym mowa w art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, a jednocześnie wobec konieczności wstępnego ustalenia spełnienia przesłanek z art. 26 § 2, mogą być poddane weryfikacji jedynie w trybie przewidzianym w powyższym przepisie.

Nawet przy wąskiej wykładni art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym w zw. z art. 51 k.p.c., tj. iż okoliczność uzasadniająca wyłączenie może leżeć wyłącznie po stronie sędziego wnioskującego („sędzia zawiadamia sąd o zachodzącej podstawie swojego wyłączenia”), nie można stwierdzić, że taka w niniejszej sprawie nie występuje, a zatem powinna podlegać ocenie przez Sąd Najwyższy – Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 26 § 2 zd. 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, postanowił jak w sentencji.